

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**МЕЛЬНИЧУК К., 1 курс ФФО ДТЕУ,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління банківським бізнесом»**

Статтю присвячено вивченню питання забезпечення фінансової стабільності банківської системи України в умовах воєнного стану в країні. Досліджено актуальні виклики і загрози, які можуть вплинути на фінансову стабільність банків, а також проаналізовано стратегії та інструменти запобігання та управління кризовими ситуаціями. Зроблені автором висновки призначені для посилення ефективності стратегій фінансового менеджменту банків та регуляторної політики НБУ, що має підвищити стабільність української банківської системи в умовах економічної нестабільності.

The article is devoted to the study of the issue of ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine in the conditions of martial law in the country. Current challenges and threats that can affect the financial stability of banks were studied, as well as strategies and tools for the prevention and management of crisis situations were analyzed. The conclusions drawn by the author are intended to strengthen the effectiveness of financial management strategies of banks and the regulatory policy of the NBU, which should increase the stability of the Ukrainian banking system in conditions of economic instability.

Актуальність теми. Одним з основних показників стабільності в Україні є фінансова стабільність. Наслідками останніх фінансово-економічних криз в Україні були крахи великих системоутворюючих банків, що свідчило про їх вразливість до зовнішніх шоків. Забезпечення фінансової стабільності банківської системи є особливим викликом для України, яке вимагає проведення виваженої макропруденційної політики з боку НБУ. Для вирішення проблеми фінансової нестабільності в банківській системі країни важливо дослідити історію її економічних криз, умови виникнення кризових явищ та визначити перелік загальних та індивідуальних систем обмежень, які сприятимуть упередженню формування криз в майбутньому. Макропруденційна політика НБУ розроблена з урахуванням міжнародної практики для обмеження рівня ризиків, які можуть виникнути в банківській системі аби попередити можливі крахи банків чи зменшити їх втрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проведення ефективної макропруденційної політики в країні присвячені дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема, Баумана О.С., Жаворонок А.В., Козюка В.В., Ковальчук Н.О., Міщенко О.І., Федішина М.П. та інших. Серед зарубіжних вчених проблеми макропруденційної політики вивчали Мохамед Бельхір, Самі Бен Насер, Бертран Канделон, Вун Гю Чой, Фара Муграбі та інші. Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження даної теми. В той же час, окремі аспекти макропруденційної політики залишаються недостатньо вивченими, що вимагає проведення додаткових досліджень щодо них. Зокрема, важливими є дослідження дієвості впливу макропруденційних інструментів центрального банку країни на фінансову стабільність банківської системи в умовах воєнного стану. Зазначене питання зумовило необхідність проведення даного дослідження.

Метою статті є розкриття теоретико-методичних та практичних положень забезпечення фінансової стабільності банківської системи, а також визначення шляхів її підвищення

Об'єктом дослідження є фінансова стабільність банківської системи.

Предметом дослідження є процес забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Визначення поняття «макропруденційна політика» у роботах науковців

Автор	Визначення
Національний банк України [1]	Макропруденційна політика – це сучасний інструментарій для уникнення системних ризиків, адже фінансові кризи настають, навіть коли окремі банки здаються стійкими. Поштовхом для запровадження макропруденційної політики в усьому світі стала глобальна фінансова криза 2008-2009 років.
Козюк В. [2]	Макропруденційна політика, спрямована на забезпечення фінансової стабільності, моніторинг та нейтралізацію системних ризиків, зниження проциклічності фінансової системи та стримування ендогенної схильності фінансової системи до накопичення дисбалансів. Макропруденційна політика активно впроваджується в багатьох країнах.
Федишин М.П. [3]	Макропруденційна політика – це фінансова політика, спрямована на забезпечення стабільності фінансової системи в цілому для запобігання суттєвим перебоєм у кредитуванні та інших життєво важливих фінансових послугах, необхідних для стабільного економічного зростання.

Примітка: складено автором за матеріалами [1-3]

Відповідно до поданих в табл.1 визначень, головною метою макропруденційної політики є забезпечення фінансової стабільності, яка формується завдяки досягненню якісних цілей політики, що не мають фізичного виміру. В результаті, макропруденційна політика центрального банку буде мати значний позитивний вплив як на економічні, так і на соціальні процеси в країні.

Впливаючи на рівень інфляції, стимулюючи зростання ВВП, обсяги заощаджень, споживання, кредитування економіки, центральний банк сприяє економічному зростанню та підвищенню ділової активності в країні. Від правильності та виваженості грошово-кредитного регулювання центрального банку залежить формування сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку бізнесу в країні, а також становлення ринкової економіки.

Надійно та фінансово стабільно працююча банківська система здатна ефективно впливати на економічні процеси в країні. Для побудови подібної банківської системи необхідним є розвиток процесу регулювання банківської діяльності у відповідності до найкращої міжнародної практики та забезпечення взаємодії Національного банку України, як провідника макропруденційної політики, з іншими органами влади, а також міжнародними фінансовими та регуляторними організаціями.

Методологія оцінки ефективності макропруденційної політики передбачає використання низки критеріїв та інструментів.

По-перше, необхідно проаналізувати рівень системного ризику в економіці та фінансовій системі. Для цього важливо враховувати стабільність банківської системи, рівень кредитного ризику та динаміку фінансових інструментів.

По-друге, слід оцінити ефективність макропруденційної політики, такої як рекапіталізація банків, ліквідність фінансових установ та рівень державного нагляду і регулювання. Важливо також враховувати реакцію ринку на запровадження нових правил і норм.

По-третє, для оцінки ефективності макропруденційної політики слід використовувати моделі стрес-тестування, які можуть допомогти визначити вразливість фінансової системи до різних стресових сценаріїв.

Важливо також аналізувати здатність фінансових установ протистояти економічним труднощам та ринковим змінам. Таким чином, оцінка ефективності макропруденційної політики є складним процесом, що вимагає комплексного підходу та використання різних методів та інструментів.

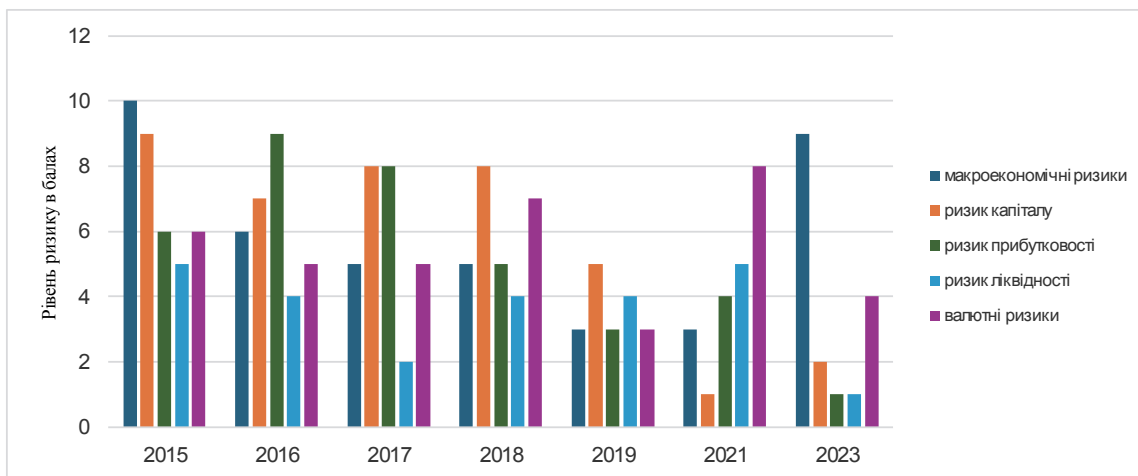

Рис. 1. Динаміка зміни рівня ризиків в банківській системі України за період 2015–2023 років

* Побудовано автором за даними [4]

На основі аналізу даних рис. 1 можна констатувати, що рівень ризиків в банківській системі України протягом 2014–2023 років суттєво змінювався залежно від виду ризику, особливо знизилася ризики прибутковості та ліквідності. Зокрема, на початку 2015 року макроекономічні ризики мали значні критичні значення, що відобразилося в проблемах високого рівня заборгованості за непрацюючими кредитами, відсутності або обмеженості платоспроможності населення, тощо.

За втручання в ситуацію НБУ вдалось знизити макроекономічний ризик, який мав глобальний вплив на економіку держави. Цього вдалося досягнути за рахунок використання широкого спектру макропруденційних інструментів.

Макропруденційні інструменти НБУ продемонстрували свою ефективність в економічному секторі, наприклад, ліміт кредитів на нерухомість сприяв стримуванню процесу зростання цін на нерухомість та зменшенню ризику іпотечного буму. Для подолання проблем з капіталом у період 2015–2018 років були застосовані стрес-тести і результати цього аналізу призвели до значних змін у банківському секторі, які були помітні вже у 2019 році у вигляді зменшення кредитного буму та ризику фінансової нестабільності [4].

Процес вирівнювання загального показнику фінансової стабільності дав можливість зростання кількості кредитів після довгого часу простою, що свідчить про відновлення довіри до банків. Зниження облікової ставки НБУ позитивно змінило прибутковість банків. Ці чинники сприяли забезпеченню фінансової стабільності всієї банківської системи України.

Ризик капіталу українських банків за період з 2015 по 2023 роки суттєво знизився. За оцінками НБУ, в 2023 році фактичні показники адекватності капіталу банків більш ніж вдвічі перевищують нормативні значення. Середньозважений показник достатності основного капіталу становить близько 15%, а регулятивного капіталу більше, ніж 25%. Про високий показник достатності основного капіталу, на рівні понад 12%, звітують банки, які в сукупності володіють понад двома третинами активів банківського сектору. При тому, що нормативне значення показника достатності основного капіталу становить тільки не менше, ніж 7%. Отже це свідчить про достатній запас капіталу в українських банках та великий запас міцності всієї банківської системи [4].

На теперішній час, забезпечення фінансової стабільності також залишається дуже складним, але й дуже важливим завданням, не зважаючи на той факт, що поява макропруденційних інструментів надала можливість ефективно нівелювати існуючі системні ризики. Банківська система України продовжує залишатися вразливою до зовнішніх шоків, наприклад таких як, геополітична нестабільність та коливання цін на сировинні товари. Крім

того, банківська система, на даний час, стикається з низкою структурних проблем, а саме: високий рівень непрацюючих кредитів. Це негативно впливає на банківську систему України та робить її вразливою до шоків.

З метою зменшення вразливості банківської системи України до негативних наслідків впливу вторгнення країни-агресора, подальшого посилення захисту фінансової стабільності українських банків та відновлення країни, Національний банк України прийняв до виконання затверджену ним Стратегію «Фінансова фортеця» [5]. Зазначена стратегія передбачає вплив значної невизначеності та волатильності середовища на забезпечення фінансової стабільності банків, що вимагають гнучкості у плануванні та діях НБУ для швидшого та ефективнішого реагування на нові зміни.

Нова Стратегія НБУ включає два фокуси уваги регулятора:

Рис. 2. Фокуси уваги Стратегії «Фінансова фортеця України»

* Побудовано автором за даними [5].

Зазначені фокуси уваги НБУ на рис. 2 в Стратегії «Фінансова фортеця України» супроводжуються паралельною розробкою альтернативних планів, які будуть застосовані за умов неочікуваного розвитку подій.

Особливі пріоритети в умовах воєнного стану в країні визначені НБУ відносно підвищення ефективності макропруденційної політики регулятора банківського сектору, забезпечення фінансової стабільності банківської системи, за якої вона спроможна належно виконувати фінансове посередництво, здійснення платежів та успішно протистояти кризовим явищам.

З цією метою НБУ застосовує наступні заходи:

- розроблення та впровадження цілісного підходу до аналізу міжсекторальних зв'язків та ризиків фінансового сектору в цілому;
- гармонізація макро- та мікропруденційних вимог без регуляторного арбітражу;
- оновлення підходів до регулювання діяльності банків у сфері реалізації санкцій;
- удосконалення підходів до ризик-орієнтованого нагляду;
- посилення стійкості та ефективності системи гарантування вкладів населення;
- розвиток інструментарію нагляду в частині аналізу та оцінювання ризиків;
- створення інтегрованої платформи нагляду;
- проведення оцінки стійкості банків;
- контроль за виконанням планів докапіталізації/ реструктуризації;

- розроблення та імплементація стратегії роботи з прп;
- відновлення пруденційних вимог та відміна тимчасових обмежень;
- посилення ефективності корпоративного управління;
- впровадження європейських пруденційних вимог;
- впровадження вимог до банків щодо підготовки планів відновлення в разі фінансової кризи [5].

Висновок. Забезпечення фінансової стабільності банківської системи України має вирішальне значення для економічного зростання та процвітання країни. І саме макропруденційні інструменти сприятимуть досягненню цієї мети.

Використання макропруденційних інструментів розпочинається тоді, коли попередження та рекомендації НБУ вже не мають сили для протидії ризикам та забезпечення стійкості банківської системи.

Поряд з макропруденційними інструментами важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності банків відіграють структурні реформи, такі як посилення корпоративного управління, регулювання та моніторингу.

Проте забезпечення фінансової стабільності української банківської системи залишається складним завданням, оскільки вона є вразливою до зовнішніх шоків та існують структурні проблеми в ній.

Для підвищення стабільності банківської системи країни Національний банк України і надалі продовжуватиме використовувати макропруденційні інструменти, а також вживати необхідних заходів для вирішення структурних проблем у банківській системі. Важливо, щоб уряд країни також проводив політику, яка спрямована на економічне зростання та зменшення вразливості банківської системи до шоків.

Список використаних джерел

1. Стратегія макропрудентційної політики Національного банку України. Чинний від 2020-12-21. Вид. офіц. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZIvZgKdapdeO> (дата звернення: 25.05.2024).
2. Козюк В. Поширення макропруденційного регулювання та орієнтири макропруденційної політики НБУ. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 17, № 2. – С. 185–207.
3. Федішин М.П., Жаворонок А.В., Ковальчук Н.О. Аналітична оцінка фінансової стійкості та стабільності банківської системи України на основі індикаторів. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 6 (74). С. 83–88. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-6-59>
4. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=7 (дата звернення: 25.05.2024).
5. Стратегія «Фінансова фортеця». НБУ. Травень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=7 (дата звернення: 30.05.2024).

Робота виконана під науковим керівництвом канд. екон. наук, доцента
КІРЄЄВОЇ К. О.